

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

**KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA
HESABU ZA SERIKALI ZA MITAA (LAAC)**

**TAARIFA YA MWAKA KUHUSU TAARIFA YA MDHIBITI
NA MKAGUZI MKUU WA HESABU ZA SERIKALI KWA
HESABU ZILIZOKAGULIWA ZA MAMLAKA ZA SERIKALI
ZA MITAA KWA MWAKA WA FEDHA ULIOISHIA
TAREHE 30 JUNI, 2020**

[Imetolewa chini ya Kanuni ya 136 (15) ya Kanuniza Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020]

17 FEBRUARI, 2022

YALIYOMO

Ukurasa

SEHEMU YA KWANZA	1
1.0 MAELEZO YA JUMLA	1
1.1 SHUGHULI ZILIZOTEKELEZWA NA KAMATI KATIKA MWAKA 2021/222	
1.2 MBINU ZILIZOTUMIKA KUTEKELEZA MAJUKUMU YA KAMATI	2
1.3 WADAU WALIOSHIRIKI KATIKA SHUGHULI ZA KAMATI	3
1.4 NYARAKA ZINAZOTUMIKA	3
SEHEMU YA PILI	5
2.0 UCHAMBUZI WA TAARIFA YA MDHIBITI NA MKAGUZI MKUU WA HESABU ZA SERIKALI NA MATOKEO YA ZIARA NA MAJADILIANO	5
2.1 UCHAMBUZI WA MAENEO YENYE CHANGAMOTO KATIKA MAPATO NA MATUMIZI YA FEDHA ZA UMMA KATIKA HALMASHAURI	6
2.1.1 Ruzuku ya Maendeleo Haipielekwi ipasavyo katika Mamlaka za Serikali za Mitaa.....	6
2.1.2 Kuna Matumizi ya “fedha mbichi” kwa namna yenye kukwepa kubainika katika mifumo ya kielektroniki ya mapato (LGRCIS) na matumizi (EPICOR/ MUSE).....	7
2.1.3 Baadhi ya Halmashauri hufuta Miamala ya Mapato bila ya kuwepo kwa Uthibitisho kwamba Miamala hiyo haikuwa sahihi.....	8
2.1.4 Kiasi cha mishahara kutoka HAZINA (Exchequer Release) kutofautiana na mahitaji halisi ya mishahara katika Mfumo wa LAWSON.....	9
2.1.5 Udhaifu katika kukusanya mapato ya ndani.	10
2.1.7 Baadhi ya Halmashauri hazipeleki kikamilifu 10% ya Mapato ya Ndani katika Miradi ya Makundi Maalum	15
2.1.8 Madeni Makubwa ya Baadhi ya Halmshauri kutokana na Mikopo ya Mabenki na Madai ya Watumishi	15
2.1.9 Malipo ya Kazi na Huduma mbalimbali kutolewa kabla ya Kuhakiki Ubora wa Kazi au Huduma.....	16
2.1.10 Zabuni za Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo kutangazwa.....	17
2.1.11 Kuwepo kwa mali nyingi chakavu (magari) katika Halmashauri.....	17

SEHEMU YA TATU	19
3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI KWA HOJA ZILIZOCHAMBULIWA	19
3.1 Ruzuku ya fedha za maendeleo katika Halmashauri kutopelekwa ipasavyo	19
3.2 Matumizi ya “fedha mbichi” kwa namna yenye kukwepa kubainika katika mifumo ya kielektroniki ya mapato (LGRCIS) na matumizi (EPICOR/ MUSE).	20
3.3 Kufutwa kwa Miamala ya Mapato katika Mifumo ya Kielektroniki bila ya Uthibitisho.	20
3.4 Tofauti za Mahitaji ya Mishahara kati ya Halmashauri na HAZINA...	21
3.5 Udhaifu katika Makusanyo ya Mapato ya Ndani.....	22
3.6 Kutopeleka 40% ya Miradi ya Maendeleo na 10% Uwezeshaji wa Makundi Maalum ya Kijamii.	22
3.7 Zabuni za Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo kutangazwa Kabla ya kupata Idhini ya Bodi za Zabuni.....	23
3.8 Udhaifu katika Utendaji wa Vitengo vya Udhhibiti wa Ndani katika Mamlaka za Serikali za Mitaa.	23
3.9 Stahiki za Watumishi wa Mamlaka za Serikali za Mitaa kutoshughulikiwa Ipasavyo.	24
3.10 Mali chakavu.....	24
4.0 SHUKRANI	25
4.1 HITIMISHO.....	27
4.2 HOJA.....	28
Kielelezo Na.4	31
Kielelezo NA. 5	32

SEHEMU YA KWANZA

1.0 MAELEZO YA JUMLA

Mheshimiwa Spika, tarehe 08 Aprili, 2021 Serikali iliwasilisha Bungeni Taarifa mbalimbali za Hesabu zilizokaguliwa na Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) kwa mwaka wa fedha ulioishia tarehe 30 Juni, 2020. Taarifa hizo zinapaswa kujadiliwa na Kamati za Kudumu za Bunge zinazosimamia matumizi ya fedha za umma ikiwemo Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali za Mitaa (LAAC).

Hivyo, chini ya Kanuni ya 136 (15), Toleo la Juni, 2020, naomba kuwasilisha Bungeni Taarifa ya Mwaka ya LAAC kuhusu Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kwa Hesabu zilizokaguliwa za Mamlaka za Serikali za Mitaa nchini za mwaka wa fedha ulioishia 30 Juni, 2020.

Kabla ya kuwasilisha Taarifa hii, naomba nitoe pongezi zangu kwako kwa kuchaguliwa kuwa Spika wa Bunge la Jamhuri ya Mungano wa Tanzania. Sifa zako kitaaluma, uzoefu na ufanisi katika uongozi zimetukuka sana. Aidha, nina mpongeza Mhe. Azzan Mussa Zungu, Mb kwa kuchaguliwa kuwa Naibu Spika wa Bunge. Mwenyezi Mungu awajaalie afya njema na uongozi bora.

Aidha, nitumie fursa hii kumpongeza sana Mhe. Nape Mosses Nnauye (Mb) aliyekuwa Mjumbe wa Kamati ya LAAC kwa kuteuliwa kuwa Waziri katika Wizara ya Habari, Mawasiliano na Teknolojia ya Habari. Kamati inamtakia kila lenye heri katika utekelezaji wa majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, Taarifa ninayoiwasilisha imegawanyika katika Sehemu Kuu Tatu. **Sehemu ya Kwanza** inayoelezea shughuli zilizotekelezwa na Kamati kwa mwaka 2021, mbinu zilizotumika

kutekeleza majukumu ya Kamati, wadau walioshirikishwa na nyaraka zilizotumika. **Sehemu ya Pili** inabainisha matokeo ya Uchambuzi wa Taarifa ya CAG (2019/2020) na Mahojiano na Afisa Masuuli vikaoni na ziarani. **Sehemu ya Tatu** inaelezea Maoni na Mapendekezo ya Kamati katika Hoja Mahsusi zinazohusu maeneo yenye mwenendo usioridhisha wa mapato na matumizi ya fedha za umma katika Mamlaka za Serikali za Mitaa nchini.

1.1 **SHUGHULI ZILIZOTEKELEZWA NA KAMATI KATIKA MWAKA 2021/22**

- (a) Mahojiano na Maafisa Masuuli wa baadhi ya Mamlaka za Serikali za Mitaa kuhusu Hoja za Ukaguzi zilizo katika Taarifa za Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali;
- (b) Ziara za Ukaguzi wa Ufanisi katika Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo katika Halmashauri za Wilaya ya Kilolo, Chemba, Mpwapwa, Chamwino, Mvomero, Manispaa za Singida, Ubungo na Kinondoni; Manispaa ya Kigamboni na Jiji la Dodoma;
- (c) Semina na Warsha Mbalimbali chini ya Ofisi ya Bunge kupitia Mradi wa Kuliwezesha Bunge (*Legislative Support Project II*) na Ofisi ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, na
- (d) Majadiliano na tathmini miongoni mwa Wajumbe wa Kamati kuhusiana na shughuli zilizotekelezwa.

1.2 **MBINU ZILIZOTUMIKA KUTEKELEZA MAJUKUMU YA KAMATI**

- (a) Mahojiano na Maafisa Masuuli kuhusu Hoja za Ukaguzi;
- (b) Ziara za Ukaguzi wa Ufanisi katika miradi ya Maendeleo;
- (c) Warsha na Semina kuhusu Majukumu ya Kamati;

- (d) Kupokea Maoni ya Wadau;
- (e) Uenezi wa Shughuli za Kamati kupitia Program za Elimu kwa Umma; na
- (f) Tafiti mbalimbali kuhusu Uendeshaji wa Serikali za Mitaa Duniani.

1.3 **WADAU WALIOSHIRIKI KATIKA SHUGHULI ZA KAMATI**

- (a) Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi;
- (b) Baadhi ya Mamlaka ya Serikali za Mitaa;
- (c) Ofisi ya Rais- TAMISEMI;
- (d) Wizara ya Fedha;
- (e) Mabaraza ya Madiwani;
- (f) Asasi za Kiraia;
- (g) Vyombo vya Habari; na
- (h) Wananchi kwa Ujumla.

1.4 **NYARAKA ZINAZOTUMIKA**

- (a) Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, 1977;
- (b) Taarifa za Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (2019/20);
- (c) Sheria ya Ukaguzi wa Umma, 2008;
- (d) Sheria ya Fedha za Serikali za Mitaa, Sura 290;
- (e) Sheria ya Manunuzi ya Umma, 2011;
- (f) Sheria ya Kinga na Madaraka ya Bunge, Sura 296;
- (g) Sheria ya Bajeti, Sura 439;

- (h) Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020;
- (i) Ilani ya CCM kwa ajili ya Uchaguzi Mkuu; na
- (j) Memoranda ya Fedha za Serikali za Mitaa, 2019.

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI WA TAARIFA YA MDHIBITI NA MKAGUZI MKUU WA HESABU ZA SERIKALI NA MATOKEO YA ZIARA NA MAJADILIANO

Katika mwaka wa fedha 2019/2020, jumla ya Halmashauri 185 zilikaguliwa na CAG. Kati ya Halmashauri hizo, 124 sawa na 67% zilipata Hati Safi za Ukaguzi, Halmashauri 53 sawa na 29 % zilipata Hati zenye Mashaka, na Halmashauri 8 sawa na 4% zilipata Hati Mbaya. Kwa ajili ya Taarifa hii, LAAC imeweza kuhoji jumla ya Halmashauri 40 sawa na 21.6% ya Halmashauri zote zilizokaguliwa.

Jedwali Na.1 Mwenendo wa aina za Hati za Ukaguzi 2015/16-2019/2020

Mwaka wa Fedha	Hati Inayoridhisha	Hati yenye Shaka	Hati Mbaya	Bila Hati
2019/20	124	53	8	0
2018/19	176	9	0	0
2017/18	176	7	1	1
2016/17	166	16	3	0
2015/16	138	32	1	0

Chanzo: *Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali 2019/2020*

Takwimu hizi zina ashiria uthabiti katika nidhamu ya matumizi ya fedha za umma katika Mamlaka za Serikali za Mitaa nchini. Idadi ya Hati Safi za Ukaguzi ni zaidi ya 50%. Aidha, takwimu hizi zinaweza kutafsiriwa kwamba kuna uimara katika utendaji wa tasisi za usimamizi wa fedha za umma kama vile Bunge, Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi, TAKUKURU, Mabaraza ya Madiwani, Asasi za Kiraia, Vyombo vya Habari na Wananchi kwa ujumla.

Kuendelea kuwepo kwa idadi ya hati zenye mashaka na hati mbaya kunaashiria kuwa, bado yapo maeneo yenye matumizi mabaya ya fedha za umma kutokana na sababu mbalimbali. Miongoni mwa sababu hizo ni udhaifu katika usimamizi wa rasilimali watu na fedha ndani ya Halmashauri zenyewe, uelewa na uzoefu mdogo katika kuandaa taarifa za hesabu na tabia za kibadhirifu kwa ujumla miongoni mwa watumishi.

2.1 UCHAMBUZI WA MAENEO YENYE CHANGAMOTO KATIKA MAPATO NA MATUMIZI YA FEDHA ZA UMMA KATIKA HALMASHAURI

Mheshimiwa Spika, pamoja na maoni ya jumla ya Kamati kwamba Mwenendo wa sasa wa mapato na matumizi ya fedha za umma unazidi kuimarika, bado yapo maeneo yenye changamoto. Taarifa hii imebainisha maeneo hayo na namna yanavyoathiri mapato na matumizi ya fedha katika Mamlaka za Serikali za Mitaa nchini. Kwamfano; Kamati imebaini kwamba:

2.1.1 Ruzuku ya Maendeleo Haipelekwi ipasavyo katika Mamlaka za Serikali za Mitaa.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kifungu cha 12 na 13 cha Sheria ya Fedha za Serikali za Mitaa, Sura 290 na Sheria ya Fedha katika kila Bajeti ya Serikali, Mamlaka za Serikali za Mitaa nchini zinapaswa kupewa fedha za ruzuku ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo kutoka katika Serikali Kuu.

Uchambuzi wa Kamati katika Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali na Majibu ya Mamlaka za Serikali za Serikali za Mitaa unaonesha kuwa ruzuku hiyo haipelekwi ipasavyo. Baadhi ya Halmashauri hupelekewa kiasi kidogo zaidi cha fedha za miradi ya maendeleo ikilinganishwa na kiasi halisi kilichoidhinishwa na Bunge wakati Halmashauri zingine hupelekewa fedha zaidi. Aidha, baadhi ya

miradi hupelekewa fedha mwishoni mwa mwaka wa fedha hivyo kuzifanya zishindwe kutekeleza miradi hiyo katika mwaka husika.

Jedwali Na. 2 Mwenendo wa Upatikanaji wa Ruzuku ya Maendeleo

Mwaka	Bajeti Idhinishwa na Bunge	Kiasi halisi kilichotolewa na Serikali	Pungufu	%	Idadi ya Halmashauri zilizoathirika
2019/20	890.3 Bil	479. 9 Bil	410. 4 Bil	46	152
2018/19	1.2 tril	628. 6 Bil	556. 8 Bil	47	157
2017/18	977.2 Bil	497. 3 Bil	480.01 Bil	49	156
2016/17	1.03 tril	501. 9 Bil	532. 2 Bil	51	167
2015/16	1.01 tril	390. 5 Bil	620. 1 Bil	61	151

Chanzo: Taarifa ya Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali 2019/20

Mheshimiwa Spika, changamoto iliyoelezwa hapo juu ina chochea matumizi mabaya ya fedha katika Mamlaka za Serikali za Mitaa nchini. Kwa mfano, fedha pungufu zinazotolewa kwa ajili ya utekelezaji wa miradi huingizwa katika utekelezaji wa miradi kwa hatua za awali tu kisha kuacha miradi hiyo ikae kwa muda mrefu bila kukamilishwa. Katika maeneo mengine miradi husika hutelekezwa kabisa kwa kukosa fedha za kuikamilisha. Mfano mzuri ni Ujenzi wa Ukumbi wa Hamashauri ya Wilaya ya Mpwapwa Mkoani Dodoma ulioanza mwaka mwaka 2012/13 kwa kutumia fedha za *Local Government Capital Development Grant* (LGCDG) wakati huo. Mpaka sasa mradi huo upo kama gofu tu kwa sababu ya kukosa fedha za kukamilisha.

2.1.2 Kuna Matumizi ya “fedha mbichi” kwa namna yenye kukwepa kubainika katika mifumo ya kielektroniki ya mapato (LGRCIS) na matumizi (EPICOR/ MUSE).

Mheshimiwa Spika, hapa tunazungumzia mapato yaliyokusanywa lakini hayakupelekwa benki. Utaratibu ni kwamba Serikali kuu imeweka mifumo ya LGRCIS na EPICOR/MUSE kwa ajili ya kurekodi na kudhibiti mapato na matumizi. Aidha, taarifa zinazotokana na mifumo hii husaidia

katika kuandaa hesabu jumuiifu za Halmashauri husika mwishoni mwa mwaka wa fedha. Fedha zinapotumika kabla ya kupelekwa benki (fedha mbichi) zinakuwa hazijarekodiwa kama zilikusanywa na kutumika mwishoni mwa mwaka husika wa fedha.

Kwa mujibu wa Taarifa ya Mdhibili na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, jumla ya Shilingi bilioni 18.769 zilizokusanywa katika Halmashauri mbalimbali zilitumika kabla ya kupelekwa benki katika mwaka wa fedha 2019/20. Baadhi ya Halmashauri zilizobainika katika hoja hii na kiasi chake cha fedha kwenye mabano ni: Halmashauri ya Wilaya ya Kaliua (Tsh. 183.2 milioni), Uyui (383.4 milioni), Manispaa ya Temeke (344 milioni), Siha (112.5 milioni), Itilima (54.9 milioni), na Chalinze (25.2 milioni). Hii ni mifano michache tu iliyotolewa kwa lengo la kuthibitisha kwamba tatizo hili lipo na linahitaji ufumbuzi.

2.1.3 Baadhi ya Halmashauri hufuta Miamala ya Mapato bila ya kuwepo kwa Uthibitisho kwamba Miamala hiyo haikuwa sahihi

Mheshimiwa Spika, utaratibu ni kwamba Mfumo wa Kielektroniki wa LGRCIS ndiyo unaopokea miamala kutoka kwa wakusanyaji mbalimbali. Ofisi ya Rais TAMISEMI ndiyo Wahifadhi Wakuu wa Mfumo huu. Hata hivyo, Mdhibili na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali amebaini na Kamati imethibitisha kuwa katika baadhi ya Halmashauri, miamala ya makusanyo hufutwa au hurekebishwa bila ya kuwapo kwa uthibitisho kwamba miamala hiyo kweli ilikosewa. Katika Mwaka wa Fedha 2019/20, jumla ya Shilingi bilioni 4.5 zilifutwa kwenye mfumo kwa utaratibu huu ambao Kamati haikubali.

Baadhi ya Halmashauri zinazohusika katika hoja hii na kiasi cha fedha kilichofutwa bila uthibitisho ni: Halmashauri ya Wilaya ya Tunduru (bilioni 1.2), Halmashauri ya Wilaya ya Siha (milioni 624.2), Halmashauri ya Wilaya ya Nanyumbu (Milioni 497.9), Halmashauri ya Wilaya ya Kilindi (milioni 320) na Halmashauri ya Wilaya ya Liwale (milioni 258.7). Hapa tunataja mifano michache tu kuthibitisha kwamba tatizo lipo na Serikali ichukue hatua za udhibiti katika Mfumo na Maadili.

2.1.4 Kiasi cha mishahara kutoka HAZINA (Exchequer Release) kutofautiana na mahitaji halisi ya mishahara katika Mfumo wa LAWSON.

Mheshimiwa Spika, hoja hii ina viashiria vya kuibuka tena kwa mishahara hewa Serikalini. Kuna ushahidi kwamba kiasi cha mishahara kinachotolewa na HAZINA huwa ni kikubwa kuliko kile kinachotakiwa katika Halmashauri. Kwa mfano:

- (a) Halmashauri ya Wilaya ya Urambo mahitaji ya LAWSON ilikuwa ni Tsh. 13, 162, 727, 251 lakini HAZINA ilitoa Tsh. 13, 308, 458, 790 hivyo kusababisha ziada ya Tsh. 145, 731, 539.
- (b) Halmashauri ya Wilaya ya Kaliua Mahitaji ya LAWSON yalikuwa ni Tsh. 17, 679, 189, 899 lakini HAZINA ilipeleka Tsh. 17, 889, 094, 180 hivyo kuwa na ziada ya Tsh. 209, 902, 281.
- (c) Halmashauri ya Wilaya ya Uyui mahitaji ya LAWSON yalikuwa Tsh. 17, 061, 985, 326 lakini HAZINA ilipeleka Tsh. 17, 371, 325, 530 hivyo kuwa na ziada ya Tsh. 309, 340, 200.

Mheshimiwa Spika, hoja hii inaashiria kwamba Serikalini kuna usimamizi hafifu wa mfumo wa mishahara. Udhaifu huu usipodhibitiwa utaibua upya mishahara hewa Serikalini.

2.1.5 Udhaifu katika kukusanya mapato ya ndani.

Mamlaka za Serikali za Mitaa nchini zina udhaifu mkubwa sana katika kukusanya mapato ya ndani. Hali hii imezifanya Mamlaka hizo kuwa na utegemezi mkubwa katika ruzuku ya Serikali kuu kwa ajili ya kutoa huduma mbalimbali kwa wananchi. Miongoni mwa sababu zinachongia udhaifu huu ni:-

(a) Tathimini duni fursa za kiuchumi katika maeneo ya Halmashauri.

Halmashauri nyingi nchini bado hazijafanya tathimini ya kina ya fursa za kiuchumi zilizopo katika maeneo yao kwa ajili ya kujipatia kipato. Baadhi ya fursa hizo ni upimaji na umilikishaji wa ardhi kwa wananchi, usambazaji wa huduma muhimu za kijamii kama vile maji na umeme kwa ajili ya kuvutia umiliki na ukazi katika maeneo hayo, utengenezaji wa maeneo ya mapumziko na biashara, matangazo ya vivutio asilia, nk.

(b) Uandaaji na usimamizi mbovu wa mikataba mbalimbali.

Kwa makusudi au kwa kukosa utaalam wa masuala ya kisheria, Halmashauri nyingi nchini zinapoteza mapato kutoka na udhaifu wa masharti katika mikataba yao na Wadau mbalimbali. Kwa mfano katika Mwaka 2019/2020: Halmashauri ya Korogwe imekosa takribani shilingi 187.3 milioni kutokana na ushuru wa zao la chai na shilingi 382.8 milioni za ushuru wa zao la katani kutokana na

udhaifu katika masharti ya makubaliano na mikataba kati yake na Makampuni yaliyokuwa yakifanya biashara ya mazao hayo. Aidha, Halmashauri mbalimbali nchini zimekuwa zikikosa Ushuru wa Huduma (Service levy) kutoka kwenye Makampuni mbalimbali yanaendesha shughuli katika maeneo yao kwa sababu tu Ofisi za Makampuni hayo ziko nje ya Halmashauri hizo. Hali hii imekuwa kikwazo katika mapato ya ndani ya Halmashauri za Wilaya za Mkuranga, Chalinze na Rufiji.

(c) **Tathmini isiyosahihi ya uhimilivu wa baadhi ya vyanzo vya mapato kutozwa kodi ya viwango vya juu.**

Halmashauri mbalimbali zimeanzisha ama zipo kwenye maeneo ya uwekezaji kama vile misitu na vibanda vya biashara kwenye maeneo ya masoko. LAAC imebaini kwamba kutokuwepo kwa tathmini ya kina ya unyumbufu wa kiuchumi (economic elasticity) wa vyanzo hivyo kwa ajili ya tozo na ushuru unaostahili. Kwa mfano; Manispaa ya Songea ilikusanya ushuru wa huduma (service levy) kiasi cha 363.7 milioni bila hata kujua kiasi cha faida ambacho Makampuni yaliyohudumiwa yalipata kwa mwaka (turnover) kama ilivyokusanya halmashauri ya Wilaya ya Itilima kiasi cha shilingi 76.3 milion kutoka kwa TAWA.

Aidha, baadhi ya Halmashauri zilizowekeza kwenye vibanda vilivyoko kwenye masoko ya kawaida na masoko ya kimkakati, zimekuwa zikipangisha vibanda hivyo kwa bei kubwa kiasi cha kuwatisha wafanya biashara wadogo wadogo kufanya biashara katika vibanda hivyo kwa maana kuwa faida watakayopata haiendani na gharama za upangaji. Kutokana na mazingira kama hayo, miradi mingi ya namna hii hukaa muda mrefu bila kuwa na wapangaji hivyo kuzinyima halmashauri husika mapato.

(d) **Hujuma katika mashine za kukusanyia mapato (PoS).**

Mashine hizi hutumika katika miamala ya biashara mbalimbali katika Mamlaka za Serikali za Mitaa. Vipo viashiria kwamba POS hizi zinahujumiwa na watendaji ama mawakala wasio waaminifu hivyo kuikosesha Serikali mapato stahiki. Kwa mfano:

i. Katika baadhi ya halmashauri, miamala ya biashara zilizofanyika imekuwa ikirekebishwa kiufundi kwenye Mfumo Mama wa Mapato wa LGRCIS bila kuwepo kwa vielelezo vya marekebisho yanayo fanyika kutoka kwenye POS iliyokusanya mapato hayo. Katika mwaka 2019/2020, jumla ya Halmashauri 35 (**Kielelezo Na.2**) zilifanya marekebisho ya aina hii yenye jumla ya Shilingi **bilioni 4.8**.

Kufuta miamala hii bila ya kuwepo kwa vielelezo muhimu vya kuthibitisha ufutaji huo ni kinyume cha matakwa ya Agizo Na. 37 (6) la Memoranda ya Fedha za Serikali za Mitaa ya Mwaka 2019. Agizo hili linaelekeza kuwa risiti ya mapato iliyofutwa kutokana na makosa katika PoS kutokana na makosa mbalimbali inapaswa kutunzwa kwa ajili ya kuthibitisha marekebisho kwenye Mfumo Mama.

ii. Katika baadhi ya Halmashauri mashine za POS huzimwa kwa muda mrefu hivyo kutokuwa na mawasiliano na Mfumo wa LGRCIS. Katika mwaka wa fedha 2019/20, POS 613 katika halmashauri 19 (**Kielelezo Na.3**) zilikuwa hazitumiki na zingine zilikuwa hazisomeki kwenye Mtandao.

iii. Katika Halmashauri zingine, tarehe za miamala katika PoS hurekebishwa kwa ufundi ili kudanganya wakati halisi ambao makusanyo yalifanyika. Kwa mfano, katika Manispaa ya Sumbawanga, risiti zilizotolewa na PoS zilionyesha kwamba kiasi cha shilingi 9,974,650 kilikusanywa tarehe 01 Julai, 2009 wakati mfumo wa matumizi ya PoS ulianza mwaka 2015/2016.

iv. Katika baadhi ya Halmashauri Miamala ya Mapato kutoka kwa Wakusanya mapato haiwasilishwi kwa Waweka HAZINA wa Halmashauri. Kwa mujibu wa utafiti wa Taasisi ya WAJIBU, kiasi cha Tsh. 35.9 bilioni kilichokuwa kimekusanywa na mawakala katika Halmashauri 67 hakikurejeshwa katika HAZINA za Halmashauri.

(e) **Udhaifu katika kusimamia marejesho ya NHIF**

Mheshimiwa Spika, katika utoaji wa huduma za afya nchini, upo utaratibu kwamba wanufaika wa bima ya afya chini ya NHIF hupata matibabu katika hospitali, zahanati na vituo vya afya viivyo chini ya Halmashauri. Baada ya matibabu, Halmashauri zinapaswa kudai gharama kwa NHIF.

Mara nyingi NHIF hugoma kufanya marejesho ya gharama hizo kwa madai kwamba wanufaika hawakujaza form ipasavyo. Halmashauri ndizo zinazopata hasara ya kutorejeshewa gharama hizo. Hoja hii inazidi kukua kwa sababu kila Halmashauri iliyofika mbele ya Kamati inakabiliwa na hasara hii mnufaika akiwa ni NHIF.

Mifano ya Halmashauri hizo kwa mujibu wa Taarifa ya CAG ni Halmashauri ya Wilaya ya Kiteto (25.3 mil), Halmashauri ya Wilaya ya Magu (90.0 Mil), Halmashauri ya Mji wa Mwanga (95.7 mil), Halmashauri ya Mji wa Korogwe (68.0 mil), Halmashauri ya Mji wa Mafinga (68.0 mil), Halmashauri ya Wilaya ya Tunduru (84.8 mil), Halmashauri ya Manispaa ya Temeke (75.6 mil) na Halmashauri ya Manispaa ya Ubungo (70.1 mil).

(f) **Udhaifu katika utendaji wa Vitengo vya Udhibiti wa Ndani.**

Mheshimiwa Spika, wajibu mkuu wa Vitengo vya Udhibiti wa Ndani katika taasisi ni kuimarisha ufanisi katika utendaji na matumizi ya fedha za umma. Vitengo hivi vinatekeleza jukumu hili kwa kutoa tahadhari za mapema dhidi ya mwenendo usiofaa katika utendaji au masuala ya fedha.

Kamati imebaini kuwa Halmashauri nyingi zina changamoto ya ufanisi katika utendaji wa Vitengo hivi. Udhaifu wa Vitengo hivi unatokana na sababu mbalimbali kama vile idadi ndogo ya watumishi, uhaba wa vitendea kazi na fedha kwa ujumla au kukosa mafunzo ya mara kwa mara yanyohusiana na ukaguzi. Matokeo

yake ni kwamba kunakuwa na udhaifu pia katika ufanisi wa raslimali watu kwa ujumla, mrundikano wa hoja za ukaguzi na kushamiri kwa vihatarishi mahali pa kazi.

(g) **Kulegalega kwa motisha ya Serikali kwa Watendaji.**

Raslimali watu ndiyo inayopanga, hutafsiri, huratibu na kutekeleza mipango ya fedha na maendeleo katika taasisi zetu. Hivyo, kila wakati rasilimali hii inatakiwa kuwekwa katika ubora unaostahili kimafunzo na maslahi. Pale watumishi wanapokosa mafunzo ya mara kwa mara kuhusiana na majukumu yao, wanapokosa kupandishwa vyeo kwa wakati kwa mujibu wa sheria au wanapokaimu kwa muda mrefu bila kujua hatma yao huwa wana kosa morali wa kazi ikiwemo kukusanya na kutumia vizuri mapato ya Serikali.

2.1.6 Baadhi ya Halmashauri Hazipeleki kikamilifu 40% ya Fedha za Miradi ya Maendeleo.

Mheshimiwa Spika, Mwongozo wa Uandaaji wa Bajeti ya Serikali wa Mwaka 2019/2020 na Mwaka 2021/22 unazitaka Halmashauri nchini kutenga 40% ya mapato yao ya ndani (yasiyolindwa) kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo. Utaratibu huu unakusudia kuimarisha upatikanaji wa huduma za jamii kama vile elimu, afya, mawasiliano na maji katika maeneo mbalimbali ya Halmashauri.

Uchambuzi wa Kamati umebaini kwamba utaratibu huu hautekelezwi ipasavyo kwani Halmashauri nyingi hazipeleki fedha hizo hivyo kuathiri nia iliyokusudiwa.

2.1.7 Baadhi ya Halmashauri hazipeleki kikamilifu 10% ya Mapato ya Ndani katika Miradi ya Makundi Maalum

Mheshimiwa Spika, Kifungu cha 37 (A) cha Sheria ya Fedha za Serikali za Mitaa, Sura 290, kinazitaka Mamlaka za Serikali za Mitaa nchini kutenga 10% ya mapato yao ya ndani (yasiyolindwa) kwa ajili ya kuvikopesha vikundi vya Wanawake, Vijana na Watu wenye ulemavu kwa uwiano wa asilimia 4:4:2 mtawalia. Madhumuni ya kutenga asilimia hizo ni kuviwezesha Vikundi hivyo vijikwamue kiuchumi.

Kamati imebaini changamoto mbili katika eneo hili. kwanza Halmashauri zilizo nyingi hazitekelezi kikamilifu utaratibu huu. Pili, hata pale fedha zinapotolewa kwa Vikundi, hakuna upembuzi yakinifu wa maandiko ya biashara (Business plans) yanayoenda kutekelezwa na Vikundi hivyo. Madhara yake ni kwamba fedha zinatolewa hazirejeshwi kwenye Mfuko kwa sababu biashara zinazoenda kutekelezwa siyo endelevu. Kwa kufanya hivyo, madhumuni ya Serikali kuweka utaratibu huu kwa mujibu wa Sheria yanapotea kabisa.

2.1.8 Madeni Makubwa ya Baadhi ya Halmshauri kutokana na Mikopo ya Mabenki na Madai ya Watumishi

Kwa mujibu wa Sheria ya Fedha za Serikali za Mitaa (1982), mikopo ni miongoni mwa vyanzo vya mapato ya Halmashauri. Hata hivyo, Kamati imebaini kuwa kuna baadhi ya Halmashauri kama vile Halmashauri ya Jiji la Mbeya ina daiwa na Benki ya CRDB takribani Shilingi 29 bilioni ikiwa ni mkopo, riba na adhabu.

Jiji la mbeya lilikopa fedha hizi kwa ajili ya kujenga Soko Kuu la Mwanjelwa kwa dhamana ya Serikali Kuu. Mfano mwingine ni Halmashauri ya Manispaa ya Temeke ambayo pia ina madeni makubwa ya aina hii. Mikopo hii sasa imegeuka kuwa mzigo mzito usioweza kuvutwa tena na Halmashauri hizo.

Aidha, zipo dalili za Halmashauri ya Jiji la Dodoma kutumbukia katika mikopo ya aina hii endapo tahadhali hazitachukuliwa katika kukamilisha Jengo la Kitega Uchumi chake katika Mji wa Mtumba. Ukamilishaji wa Kitega Uchumi hicho unakadiriwa kutumia Shilingi bilioni 59 ikiwa ni mapato ya ndani. Mpaka sasa kiasi kilicholipwa ni shilingi bilioni 18. Sehemu kubwa ya mapato ya ndani yanayotegemewa yanatokana na mauzo ya viwanja.

2.1.9 Malipo ya Kazi na Huduma mbalimbali kutolewa kabla ya Kuhakiki Ubora wa Kazi au Huduma

Kifungu cha 243 (2) (3) cha Kanuni za Manunuzi ya Umma (2013) kinataka malipo ya kazi na huduma yafanyike baada ya taasisi nunuzi kujiridhisha na kiwango au ukubwa wa kazi au huduma iliyotolewa. Hata hivyo, Kamati imebaini kwamba utaratibu huu mara nyingi hauzingatiwi hivyo kuathiri ubora wa kazi na huduma. Kwa mfano, katika ujenzi wa Hospitali ya Wilaya, Halmashauri ya Wilaya ya Chemba ilimlipa Mkandarasi kiasi cha shilingi milioni 72 bila ya kuwepo kwa uhakiki wa kazi iliyofanyika. Halmashauri hii imetumiwa kama mfano kuthibitisha kwamba tatizo lipo na Serikali ichukue hatua.

2.1.10 Zabuni za Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo kutangazwa Kabla ya kupata Idhini ya Bodi za Zabuni.

Kanuni ya 185 (1) ya Kanuni za Manunuzi ya Umma (2013), imeweka sharti kwamba zabuni za manunuzi mbalimbali zinapaswa kutangazwa baada ya nyaraka za zabuni husika kujadiliwa na kuidhinishwa na Bodi ya Zabuni ya taasisi husika. Madhumuni ya kuwepo kwa Kanuni hii ni kuhakikisha kuwa mchakato wa zabuni unakuwa wa wazi, ushindani, tija na wenye kuwezesha uwajibikaji kwa wanunuzi na wazabuni wenyewe.

Katika baadhi ya Halmashauri zabuni mbalimbali hutangazwa kabla ya nyaraka zake kujadiliwa na kuidhinishwa na Bodi hizo. Katika mwaka wa fedha 2019/2020, zabuni mbalimbali zenye thamani ya shilingi bilioni 6.9 zilitangazwa bila kufuata utaratibu huu katika Halmashauri za Wilaya za Kalambo, Bukombe, Ikungi, Lushoto na Mkuranga. Hii ina maana kwamba Wazabuni walipata kazi hizo bila idhini ya Bodi za Zabuni katika Halmashauri husika.

Kamati ina maoni kwamba utaratibu huu uliwekwa kwa mujibu wa Sheria kwa ajili ya kuimarisha uwazi na ushindani wenye tija kwa mtoa zabuni na mnunuzi. Kukwepa utaratibu huo kunasababisha ukosefu wa uwazi na ushindani katika matumizi ya fedha za umma hivyo kuchochea upendeleo na rushwa.

2.1.11 Kuwepo kwa mali nyingi chakavu (magari) katika Halmashauri

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kwamba katika Halmashauri mbalimbali nchini kuna mrundikano mkubwa wa magari yaliyochakaa. Uchakavu wa gari hizo umeendelea kuwa hasara kwa Serikali kutokana na kwamba haziondolewi kwa wakati zinapokuwa zimechoka. Hoja hii

inachangiwa kwa kiasi kikubwa na kutoeleweka vema kwa utaratibu wa kuuza mali hizo zinapokuwa zimechakaa.

SEHEMU YA TATU

3.0 **MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI KWA HOJA ZILIZOCHAMBULIWA**

3.1 **Ruzuku ya fedha za maendeleo katika Halmashauri kutopelekwa ipasavyo**

KWAKUWA LAAC imetoa ushahidi usio na shaka kwamba ruzuku ya fedha za maendeleo haipelekwi ipasavyo katika Halmashauri. Zipo Halmashauri zinazopelekewa fedha nyingi kuliko kiasi kilicho ombwa, zingine zinapelekewa fedha pungufu na kwa kuchelewa au fedha hutumwa na kurejeshwa HAZINA bila maelezo,

NA KWAKUWA vitendo vilivyoelezwa hapo juu vinaathiri utekelezaji wa mipango ya Mamlaka husika katika kuboresha huduma za jamii,

KWAHIYO BASI, Bunge linaishauri Serikali iwe na uhalisia katika kuandaa bajeti za Mamlaka za Serikali za Mitaa na ipeleke fedha za maendeleo katika Mamlaka hizo kwa kuzingatia Sheria ya Matumizi inayotungwa na Bunge kila mwaka ili Mamlaka hizo ziweze kutekeleza ipasavyo miradi ya maendeleo.

Mheshimiwa Spika, ushauri huu unakusudia kuihimiza Serikali kuongeza juhudi katika kubuni vyanzo thabiti vya mapato, kuimarisha mifumo ya ukusanyaji wa mapato na kupeleka ipasavyo fedha zinazokusanywa ili zikaboreshe maisha ya Wananchi kwa wakati.

3.2 **Matumizi ya “fedha mbichi” kwa namna yenye kukwepa kubainika katika mifumo ya kielektroniki ya mapato (LGRCIS) na matumizi (EPICOR/ MUSE).**

KWAKUWA mifumo ya kielektroniki ya mapato na matumizi ya fedha za umma imewekwa na Serikali kwa ajili ya kuimarisha nidhamu ya ukusanyaji wa mapato na udhibiti wa matumizi ya fedha za umma nchini,

NA KWAKUWA, dhamira ya Serikali kuweka mifumo hiyo ni kuimarisha upatikanaji wa huduma bora za kijamii kwa wakati,

KWAHIYO BASI, Bunge linaielekeza Serikali kwamba ni marufuku kutumia fedha mbichi katika Mamlaka za Serikali za Mitaa. Watendaji wote watakaobainika kutokutii agizo hili walichukuliwe hatua kali kwa mujibu wa Sheria za nchi. Pendekezo hili lina kusudia kuimarisha uwazi na uwajibikaji katika kukusanya na kutumia fedha za umma.

3.3 **Kufutwa kwa Miamala ya Mapato katika Mifumo ya Kielektroniki bila ya Uthibitisho.**

KWAKUWA Mifumo ya kielektroniki ya kukusanya mapato iliwekwa kwa ajili ya kusaidia ufanisi katika kukusanya na kutunza kumbukumbu za mapato,

NA KWAKUWA imebainika kwamba kuna ujanja unaofanyika katika mifumo hiyo hivyo kuathiri nia hii njema ya Serikali,

KWA HIYO BASI Bunge linaitaka Serikali:

- (a) Ihakikishe kuwa mamlaka ya kurekebisha ama kufuta miamala kwenye mfumo wa mapato inabaki kwa Afisa Masuuli tu baada ya kujiridhisha na nyaraka halisi za mapendekezo ya kufanya hivyo.
- (b) kuimarisha ubora wa risiti za kielektroniki zinazotolewa na mashine za kukusanyia mapato nchini ili ziwe na maandishi yanayosomeka

vema na yasiyofutika kirahisi kwa lengo la kutunza kumbukumbu za miamala; na

- (c) kuimarisha usalama na udhibiti wa miamala katika mfumo wa mapato (LGRCIS) kwani kuna dalili za mianya mingi inayoruhusu ubadhirifu kwa njia za mtandao katika mashine za kukusanyia mapato hayo maarufu kwa jina la POS.

Mheshimiwa Spika, Pendekezo hili linakusudia kuimarisha ukusanyaji wa mapato ya ndani katika Mamlaka za Serikali za Mitaa kwa kudhibiti ulaghai wa kimtandao katika mapato hayo.

3.4 **Tofauti za Mahitaji ya Mishahara kati ya Halmashauri na HAZINA**

KWAKUWA Mamlaka za Serikali za Mitaa ndiyo zenye Kanzi data ya Idadi halisi ya Watumishi waliopo katika maeneo yao,

NA KWAKUWA imebainika sasa kwamba kiasi cha mishahara kinachotolewa na HAZINA katika baadhi ya Halmashauri ni kikubwa kuliko mahitaji halisi ya Halmashauri zenyewe,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba

- (a) Serikali ichunguze sababu za kutofautiana kwa mahitaji ya kiasi cha mishahara kati ya Halmashauri za mkoa wa Tabora Wizara ya Fedha (HAZINA) kwa namna ilivyoelezwa katika Sehemu ya Pili ya Taarifa hii kisha kuchukua hatua kwa muijibu wa sharia kutokana na upotevu wa mishahara hiyo; na
- (b) Serikali ihuishe kuwa Mfumo wa Mishahara unaotumiwa na HAZINA uwa na mawasiliano na Mfumo wa Mishahara unaotumiwa na Mamlaka za Serikali za Mitaa nchini ili kupata kiasi sahihi cha mishahara inayopaswa kulipwa.

Pendekezo hili linakusudia kudhibiti kuibuka upya kwa hoja ya mishahara hewa Serikalini na kuleta hasara bila sababu za msingi.

3.5 **Udhaifu katika Makusanyo ya Mapato ya Ndani**

KWAKUWA mapato ya ndani ya Halmashauri ni muhimu kwa ajili ya kutoa huduma na miradi mbalimbali ya kijamii,

NA KWAKUWA udhaifu katika ukusanyaji wa mapato hayo huathiri huduma na miradi hiyo,

KWA HIYO BASI Bunge linaazimia kwamba Serikali itumie utaalam wake kutathmini upya vyanzo mbalimbali vya mapato katika Halmashauri nchini na namna vinavyoweza kutozwa kodi iliyoendelevu huku ikidhibiti upotevu wa mapato hayo kwa njia ya mifumo ya kiasasa ya ukusanyaji na utumiaji wa mapato. Pendekezo hili linakusudia kuimarisha uwezo wa Halmashauri kifedha katika kutoa huduma ipasavyo kwa wananchi.

3.6 **Kutopeleka 40% ya Miradi ya Maendeleo na 10% Uwezeshaji wa Makundi Maalum ya Kijamii.**

KWAKUWA, utaratibu wa kutenga fedha ya mapato ya ndani kwa kiasi cha 40% kwenda kwenye miradi ya maendeleo na 10% kwenda kwenye makundi maalum unakusudia kuboresha huduma za jamii na kuinua vipato vya makundi hayo,

NAKWAKUWA inapotokea kwamba utaratibu huo hautekelezwi, nia hiyo njema ya Serikali inakuwa haijatekelezwa,

KWAHIYO BASI Bunge linaazimia kwamba Serikali iweke utaratibu madhubuti kuanzia katika ngazi ya Wizara (OR-TAMISEMI), Sekretarieti za Mikoa na Mabaraza ya Madiwani kwa ajili ya kuhakikisha kuwa ruzuku hii inatolewa na kutumika ipasavyo kwa kila Halmashauri. Aidha, Vikundi vinavyokopeshwa vipewe fedha baada ya kubainisha ama kusaidiwa mawazo ya kibiashara yanayotekelezeka na kuleta faida badala ya kuzitoa fedha hizo ili mradi zimetolewa.

3.7 **Zabuni za Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo kutangazwa Kabla ya kupata Idhini ya Bodi za Zabuni.**

KWAKUWA taratibu za utangazaji wa zabuni mbalimbali katika taasisi za umma zipo kwa mujibu wa sheria za nchi. Lengo la taratibu hizo ni kuchochea uwazi, tija na uwajibikaji kwa upande wa watoa zabuni na wazabuni,

KWAKUWA imedhihirika kwamba katika baadhi ya Halmashauri kumekuwepo na ukiukwaji wa taratibu hizo kiasi cha kuchochea rushwa, ubadhirifu na ushindani usio na tija,

KWAHIYO BASI Bunge linaazimia kwamba matangazo ya zabuni zote za Serikali katika Mamlaka za Serikali za Mitaa nchini yazingatie matakwa ya Sheria ya Manunuzi ya umma. Kwa maana kwamba ni shurti yatolewe baada ya kupata idhini ya Bodi husika za Zabuni. Pendekezo hili linadhamiria kuchochea matumizi bora ya fedha za umma katika mazingira ya uwazi, ushindani, tija na uwajibikaji katika michakato ya zabuni hizo.

3.8 **Udhaifu katika Utendaji wa Vitengo vya Udhibiti wa Ndani katika Mamlaka za Serikali za Mitaa.**

KWAKUWA utekelezaji wa dhana ya *udhibiti wa ndani* kwa njia za TEHAMA, Ukaguzi wa Ndani, Usimamizi wa Vihatarishi na, Mifumo ya Kielektroniki ya kahasibu ni muhimu kwa ajili ya kuimarisha utawala bora na nidhamu ya matumizi ya fedha za umma katika taasisi za umma nchini,

NA KWAKUWA imebainika kwamba dhana ya udhibiti wa Ndani haitekelezwi ipasavyo katika baadhi ya Mamlaka kiasi cha kuathiri utawala bora na nidhamu ya matumizi ya fedha za umma,

KWA HIYO BASI Bunge linaazimia kwamba Serikali isimike na kutumia ipasavyo mifumo ya udhibiti wa ndani hususani mifumo ya TEHAMA katika Mamlaka zote za Serikali za Mitaa nchini. Usimikaji na matumizi ya mifumo hii viende sanjari na kutoa mafunzo kwa Watendaji husika kwa

ajili ya kuimarisha uongozi, utendaji na matumizi bora ya fedha za umma nchini.

3.9 **Stahiki za Watumishi wa Mamlaka za Serikali za Mitaa kutoshughulikiwa Ipasavyo.**

KWAKUWA ni dhahiri kwamba stahiki mbalimbali za Watumishi wa umma ikiwemo kupandishwa madaraja, kuongezwa mishahara, kupandishwa, kubadilisha kada nakupata mafunzo ya fani zao ni muhimu kwa ajili ya kuongeza ufanisi na tija katika kutekeleza majukumu yao,

NA KWAKUWA sasa Serikali imeanza vyema kushughulikia masuala haya, **KWAHIYO BASI** Bunge linaazimia kwamba *Kazi Iendele* kwa Serikali kutimiza wajibu wake katika ajira na stahili za Watumishi wa umma kama zilivyoainishwa katika Sheria za nch. Pendekezo hili linakusudia kuisaidia Serikali ili iwe na idadi stahiki ya watumishi wenye ari ya kulitumikia taifa kwa uzalendo, ufanisi na tija zaidi ya ilivyo sasa. Aidha, pendekezo hili litekelezwe kwa pamoja na kuangalia muda wa watumishi kukaa kwenye vituo vyao vya kazi kwa muda mrefu ambapo wanaanza kufanya kazi kwa mazoea.

3.10 **Mali chakavu**

KWAKUWA ni dhahiri kwamba katika Halmashauri nyingi nchini kuna mrundikano wa magari chakavu yanayotakiwa kuuzwa au kutengenezwa ili yaweze kutumika, **NA KWAKUWA** kuendelea kuwepo kwa magari hayo ni hasara zaidi kwa Serikali na ni uharibifu wa mazingira, **KWAHIYO BASI** Bunge linaishauri Serikali kuweka wazi Mwongozo wa Uondoshaji wa Mali chakavu katika taasisi za umma na kuendesha zoezi kabambe la uondoshaji wa gari chakavu katika Halmashauri.

4.0 SHUKRANI

Mheshimiwa Spika, nakushukuru kwa mwanzo mahiri wa Uongozi wako uliotuwezesha kuwasilisha Taarifa hii. Tunatumai utatuongoza vyema zaidi tuweze kukamilisha Uchambuzi wa Taarifa ya CAG ya Mwaka 2020/2021 mara itakapowasilishwa Bungeni.

Aidha, tunaipongeza sana Sekretarieti ya Bunge chini ya Katibu wa Bunge mwenye tajiriba kubwa katika taratibu za uendesaji wa shughuli za Bunge Bi. Nenelwa Mwihambi. Sekretarieti imetusaidia sana katika utafiti, uratibu, upatikanji wa taarifa na ushauri katika masuala mbalimbali ya Kamati na Serikali za Mitaa. Tunawashukuru sana Mkurugenzi wa Kamati za Bunge Bw. Athuman Hussen, Kaimu Mkurugenzi Msaidizi katika Sehemu ya Fedha na Uchumi Ndg. Dickson M. Bisile ambaye pia ni Katibu wa Kamati ya LAAC akisaidiana na Ndg. Wilfred Magova na Ndg. Paul Chima wa kutekeleza wajibu wao ipasavyo. Ninawashukuru Watendaji wa Serikali hususani Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi, Ofisi ya Rais TAMISEMI na Wizara ya Fedha na Mipango kwa ushirikiano wao kila wakati tulipohitaji ufafanuzi wa hoja mbalimbali.

Mheshimiwa Spika, kwa dhati kabisa naomba kuwashukuru Wajumbe wa LAAC kwa uvumilivu, ushirikiano na uchapa kazi, na ninaomba kuwatambua kwa majina yao kama ifutavyo:-

1	Mhe. Grace Victor Tendega, Mb	-	Mwenyekiti
2	Mhe. Selemani Jumanne Zeddy, Mb	-	Makamu Mwenyekiti
3.	Mhe.Rashid Abdallah Rashid, Mb	-	Mjumbe
4.	Mhe.Mohamed Abdulrahman Mwinyi, Mb	-	Mjumbe
5.	Mhe.Anastazia James Wambura, Mb	-	Mjumbe
6.	Mhe. Janeth Elias Mahawanga, Mb	-	Mjumbe
7	Mhe. Mohammed Lujuo Monni, Mb	-	Mjumbe

8.	Mhe. Ally Yahaya Mhata, Mb	-	Mjumbe
9.	Mhe. Hamis Mohamed Mwinjuma, Mb	-	Mjumbe
10.	Mhe. Neema Gerald Mwandabila, Mb	-	Mjumbe
11.	Mhe. Jeremiah Mrimi Amsabi, Mb	-	Mjumbe
12.	Mhe. Jonas Van Zeeland, Mb	-	Mjumbe
13.	Mhe. Abubakar Damian Asenga, Mb	-	Mjumbe
14.	Mhe. Rashid Abdallah Shangazi, Mb	-	Mjumbe
15.	Mhe. Francis Isack Mtinga, Mb	-	Mjumbe
16.	Mhe. Maimuna Salum Mtanda, Mb	-	Mjumbe
17.	Mhe. Ally Mohamed Kassinge, Mb	-	Mjumbe
18.	Mhe. Twaha Ally Mpembenwe, Mb	-	Mjumbe
19.	Mhe. Tauhida Galos Cassian, Mb	-	Mjumbe
20.	Mhe. Asya Sharifu Omary, Mb	-	Mjumbe
21.	Mhe. Martha Festor Mariki, Mb	-	Mjumbe
22.	Mhe. Boniphace Nyangindu Butondo, Mb	-	Mjumbe
23.	Mhe. Conchesta Leonce Rwamlaza, Mb	-	Mjumbe
24.	Mhe. Aloyce Andrew Kwezi, Mb-		Mjumbe

4.1 HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, msingi wa Maoni na Mapendekezo yaliyotolewa katika Taarifa hii ni Hoja za Ukaguzi wa CAG kwa Mwaka wa Fedha 2019/2020 pamoja na majibu ya baadhi ya Maafisa Masuuli waliohusika katika mahojiano na Kamati. Mapendekezo haya yanakusudia kuimarisha nidhamu ya ukusanyaji wa mapato na matumizi ya fedha za umma katika Serikali za Mitaa na kuleta maendeleo kwa wananchi.

Kamati inafarijika kuona kuwa Rais wa Jamhuri ya Mungano wa Tanzania Mhe. Samia Suluhu Hassan amekuwa mstari wa mbele kuhakikisha kuwa panakuwepo na nidhamu katika mapato na matumizi ya fedha za umma Serikalini kwa ujumla. Hatua alizochukua hivi karibuni za kutengua teuzi za Wakurugenzi wa Halmashauri za Jiji la Mbeya, Manispaa ya Iringa, Manispaa ya Singida na Wilaya ya Buchosa ni kiashiria cha kuchukia ubadhirifu wa fedha za umma. Kamati inaamini kuwa hatua zaidi zitaendelea kuchukuliwa kwa Watendaji wabadhirifu.

Hivyo, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu liyajadili na kuyaafiki Maoni na Mapendekezo yaliyowasilishwa ili Serikali iweze kuyapa uzito unaostahili katika kuyatekeleza kama Maazimio ya Bunge.

4.2 HOJA

Mheshimiwa Spika, Naomba sasa Bunge lako Tukufu lipokee, lijadili na kuyaafiki Maoni na Mapendekezo ya LAAC juu ya Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kuhusu mapato na matumizi ya fedha za umma katika Mamlaka za Serikali za Mitaa nchini kwa Mwaka wa Fedha ulioishia Tarehe 30 Juni, 2020.

Mheshimiwa Spika, Naomba kutoa hoja.

.....
Grace V. Tendega, Mb

MWENYEKITI

KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA HESABU ZA SERIKALI ZA MITAA

17 Februari, 2022

Kielelezo Na. 1

Mifano ya Halmashauri Ambazo Hazikupeleka Ruzuku ya Fidia ya Vyanzo Vilivyofutwa (20%)

Na.	Jina la Halmashauri	Kiasi (Sh.)	Na.	Jina la Halmashauri	Kiasi (Sh.)
1	H/W Bariadi	295,839,703	21	H/W Newala	14,118,000
2	H/W Maswa	122,144,800	22	H/W Biharamulo	10,375,000
3	H/W Chemba	2,611,800	23	H/W Kyerwa	4,014,600
4	H/W Kondoa	6,532,517	24	H/W Rorya	11,460,489.47
5	H/W Kongwa	54,571,800	25	H/W Busega	101,571,400
6	H/W Mpwapwa	57,971,575	26	H/W Meatu	81,855,733
7	H/W Buhigwe	178,004,179	27	H/W Lushoto	51,690,752
8	H/W Kasulu	14,491,400	28	H/W Bumbuli	49,710,600
9	H/W Kigoma	27,803,200	29	H/W Karagwe	39,512,800.00
10	H/W Iramba	11,294,800	30	H/Mji Babati	6,065,400
11	H/W Igunga	6,959,906	31	H/Mji Handeni	19,021,200
12	H/W Uyui	18,922,200	32	H/W Muheza	19,969,530
13	H/W Ngorongoro	93,013,742	33	H/W Longido	70,135,750
14	H/W Misenyi	22,584,236	34	H/W Handeni	64,287,064
15	H/W Itilima	56,536,567	35	H/W Bukoba	5,467,200
16	H/W Nanyamba	5,138,050	36	H/W Chalinze	3,371,830
17	H/W Ruangwa	6,080,800	37	H/W Masasi	2,642,180
18	H/W Ushetu	1,752,132	38	H/W Kibiti	14, 639,748
19	H/W Lindi	8, 687,000	39	H/W Kisarawe	2,512,199
Jumla					1,545,173,184

Chanzo: Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali 2019/20

Kielelezo Na.2

Miamala Iliyofutwa Kwenye Mfumo wa Mapato Bila Kuwa na Viambatisho

Na.	Jina la Halmashauri	Kiasi (Sh.)	Na.	Jina la Halmashauri	Kiasi (Sh.)
1	H/W Tunduru	1,210,981,227	19	H/M Sumbawanga	45,478,900
2	H/W Siha	624,153,964	20	H/W Urambo	36,613,598
3	H/W Nanyumbu	497,991,938	21	H/W Kilolo	34,754,281
4	H/W Kilindi	320,033,902	22	H/W Ruangwa	32,379,700
5	H/W Kasulu	297,066,660	23	H/M Kigoma-Ujiji	31,301,318
6	H/W Liwale	258,737,465	24	H/MJI Kasulu	28,696,931
7	H/W Nyasa	242,833,600	25	H/W Handeni	15,562,504
8	H/W Namtumbo	191,935,660	26	H/W Busokelo	14,063,170
9	H/M Songea	184,370,128	27	H/W Buhigwe	13,681,473
10	H/M Tabora	149,385,887	28	H/W Shinyanga	12,239,000
11	H/W Bahi	74,906,064	29	H/W Mpwapwa	10,722,000
12	H/W Songea	72,464,000	30	H/W Kyela	10,605,558
13	H/W Mbinga	66,095,877	31	H/JIJI Tanga	10,602,250
14	H/W Kakonko	64,651,714	32	H/W Mufindi	7,401,250
15	H/W Bariadi	63,040,546	33	H/W Mbeya	7,067,154
16	H/W Ulanga	57,933,852	34	H/W Mlimba	4,374,104
17	H/W Nsimbo	51,352,326	35	H/W Kongwa	3,184,184
18	H/W Morogoro	45,839,893		Jumla	4,792,502,078

Chanzo: Taarifa ya Mdhidhi na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali 2019/20

Kielelezo Na. 3

Udhaifu Katika Usimamizi wa Mashine za Kukusanyia Mapato

Na	Jina la Halmashauri	Mashine Zilizoharibika	Mashine zilizokuwa nje ya Mtandao	Na	Jina la Halmashauri	Mashine Zilizoharibika	Mashine zilizokuwa nje ya Mtandao
1.	H/W Kwimba	41	22	32.	H/Mji Nanyamba	10	16
2.	H/W Sengerema		23	33.	H/W Ruangwa		29
3.	H/Mji Mafinga		14	34.	H/M Ubungo		134
4.	H/W Kyela	48		35.	H/M Ilala	39	20
5.	H/W Kalambo		9	36.	H/W Kilosa		53
6.	H/W Nkasi		26	37.	H/W Ulanga		14
7.	H/W Sumbawanga		15	38.	H/Mji Masasi	15	
8.	H/W Chamwino		56	39.	H/W Newala	12	72
9.	H/W Chemba		45	40.	H/Mji Newala		35
10.	H/Jiji Dodoma		46	41.	H/W Mkuranga		24
11.	H/Mji Kondo		12	42.	H/W Chato		10
12.	H/W Kongwa		12	43.	H/W Rorya		8

Na	Jina la Halmashauri	Mashine Zilizoharibika	Mashine zilizokuwa nje ya Mtao	Na	Jina la Halmashauri	Mashine Zilizoharibika	Mashine zilizokuwa nje ya Mtao
13.	H/W Mpwapwa		18	44.	H/W Mbulu		7
14.	H/W Uvinza		38	45.	H/W Nyasa	12	12
15.	H/W Sikonge		7	46.	H/W Tunduru		54
16.	H/W Ngorongoro		51	47.	H/W Ileje	13	36
17.	H/W Hai	59	46	48.	H/W Mbozi	53	
18.	H/W Moshi		45	49.	H/W Iringa		19
19.	H/W Same	56		50.	H/M Iringa		21
20.	H/W Ukerewe	32		51.	H/W Chunya		13
21.	H/W Rungwe		24	52.	H/M Songea		8
22.	H/Mji Makambako	74	12	53.	H/W Mbinga		45
23.	H/W Makete		18	54.	H/W Tandahimba	12	58
24.	H/W Wanging'ombe	16	10	55.	H/W Siha		26
25.	H/W Madaba		13	56.	H/W Chalinze		6
26.	H/Mji Kahama	4		57.	H/Mji Chalinze		8
27.	H/Jiji Mbeya	88	72	58.	H/W Mafia		10
28.	H/W Bagamoyo		7	59.	H/M Mtwara	21	
29.	H/W Rombo		16	60.	H/Mji Ifakara		14
30.	H/M Shinyanga	8		61.	H/W Kibiti		13
31.	H/W Longido		12	62.	H/W Kisarawe		35
					Jumla	613	1,469

Chanzo: Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali 2019/20

Kielelezo Na.4

Mfano wa Halmashauri zilizokusanya Mapato nje ya mfumo wa LGRCIS

Na	Jina la Halmashauri	Kiasi (Sh)	Na	Jina la Halmashauri	Kiasi (Sh.)
1	H/W Wang'ing'ombe	3,981,700	12	H/Mji Korogwe	18,534,660
2	H/W Monduli	5,479,000	13	H/W Kishapu	20,668,838
3	H/W Longido	5,812,500	14	H/W Tandahimba	34,578,750
4	H/W Nanyumbu	7,517,000	15	H/W Moshi	34,941,800
5	H/Mji Kahama	9,054,600	16	H/W Rombo	51,115,059
6	H/W Njombe	10,729,000	17	H/W Bunda	55,655,510
7	H/W Karatu	11,482,413	18	H/W Babati	67,344,531

Na	Jina la Halmashauri	Kiasi (Sh)	Na	Jina la Halmashauri	Kiasi (Sh.)
8	H/W Mbulu	14,154,850	19	H/W Kilwa	67,868,700
9	H/W Musoma	15,056,000	20	H/W Msalala	86,594,000
10	H/M Tabora	16,801,062	21	H/M Shinyanga	159,950,750
11	H/W Mkinga	18,408,000	22	H/Jiji Arusha	621,334,869
	Jumla				1,337,063,592

Kielelezo NA. 5

Orodha ya Halmashauri zilizofanyiwa Ukaguzi Maalum Mwaka 2019/2020

Na.	Jina la Halmashauri	Mwaka wa Fedha uliokaguliwa
1	H/Jiji Arusha	2017/18 hadi 2019/20
2	H/W Karatu	2017/18 hadi 2019/20
3	H/W Meru	2017/18 hadi 2019/20
4	H/W Bagamoyo	2017/18 hadi 2019/20
5	H/Mji Kibaha	2017/18 hadi 2019/20
6	H/Jiji Dar es Salaam	2017/18 hadi 2019/20
7	H/M Ilala	2017/18 hadi 2019/20
8	H/M Kinondoni	2017/18 hadi 2019/20
9	H/M Temeke	2017/18 hadi 2019/20
10	H/W Chamwino	2017/18 hadi 2019/20
11	H/W Chemba	2017/18 hadi 2019/20
12	H/Jiji Dodoma	2017/18 hadi 2018/19
13	H/W Kongwa	2017/18 hadi 2019/20
14	H/Mji Geita	2017/18 hadi 2019/20
15	H/W Nyang'wale	2017/18
16	H/M Iringa	2017/18 hadi 2019/20
17	H/W Kilolo	2017/18 hadi 2019/20
18	H/W Bukoba	2017/18 hadi 2019/20

Na.	Jina la Halmashauri	Mwaka wa Fedha uliokaguliwa
19	H/W Karagwe	2017/18 hadi 2019/20
20	H/M Mpanda	2017/18 hadi 2019/20
21	H/W Buhigwe	2017/18 hadi 2019/20
22	H/W Kasulu	2017/18 hadi 2019/20
23	H/W Kibondo	2017/18 hadi 2019/20
24	H/W Uvinza	2016/17 hadi 30/04/ 2020
25	H/M Moshi	2017/18 hadi 2019/20
26	H/W Same	2017/18 hadi 2019/20
27	H/W Siha	2017/18 hadi 2019/20
28	H/W Kilwa	2017/18 hadi 2019/20
29	H/M Lindi	2017/18 hadi 2019/20
30	H/W Babati	2017/18 hadi 2019/20
31	H/W Kiteto	2017/18 hadi 2019/20
32	H/W Mbulu	2017/18 hadi 2019/20
33	H/M Musoma	2017/18 hadi 2019/20
34	H/W Rorya	2017/18 hadi 2019/20
35	H/W Busokelo	2017/18 hadi 2019/20
36	H/W Rungwe	2017/18 hadi 2019/20
37	H/W Kilosa	2017/18 hadi 2019/20
38	H/W Morogoro	2017/18 hadi 2019/20
39	H/M Morogoro	2017/18 hadi 2019/20
40	H/W Masasi	2017/18 hadi 2019/20
41	H/W Magu	2017/18 hadi 2019/20
42	H/Jiji Mwanza	2017/18 hadi 2019/20
43	H/Mji Makambako	2017/18 hadi 2018/19
44	H/W Makete	2017/18 hadi 2019/20

Na.	Jina la Halmashauri	Mwaka wa Fedha uliokaguliwa
45	H/W Njombe	2017/18 hadi 2019/20
46	H/W Sumbawanga	2017/18 hadi 2019/20
47	H/M Sumbawanga	2017/18 hadi 2019/20
48	H/W Nyasa	2017/18 hadi 2019/20
49	H/M Songea	2017/18 hadi 2019/20
50	H/Mji Kahama	2017/18 hadi 2019/20
51	H/M Shinyanga	2017/18 hadi 2019/20
52	H/W Bariadi	2017/18 hadi 2019/20
53	H/W Itilima	2017/18 hadi 2019/20
54	H/W Itigi	2017/18 hadi 2019/20
55	H/W Mkalama	2017/18 hadi 2019/20
56	H/M Singida	2017/18 hadi 2019/20
57	H/W Mbozi	2017/18 hadi 2019/20
58	H/W Momba	2017/18 hadi 2018/19
59	H/Mji Nzega	2017/18 hadi 2019/20
60	H/W Sikonge	2017/18 hadi 2019/20
61	H/M Tabora	2017/18 hadi 2019/20
62	H/Mji Korogwe	2017/18 hadi 2019/20
63	H/W Mkinga	2017/18 hadi 2019/20
64	H/Jiji Tanga	2017/18 hadi 2019/20